

Solvej Balle

Tilavuuden
laskemisesta
III

Suomentanut
Sanna Manninen

Kosmos

Solvej Balle

Tilavuuden
laskemisesta

III

Suomentanut Sanna Manninen

Kosmos

Suomentaja kiittää Taiteen edistämiskeskusta
saamastaan tuesta.

OM UDREGNING AF RUMFANG III

Copyright © Solvej Balle, 2021

Published by agreement with Copenhagen Literary Agency ApS,
Copenhagen

Suomenkielinen laitos © Sanna Manninen ja Kosmos, 2024

ISBN 978-952-352-245-9

***KOSMOS**

Painettu EU:ssa.

#1144

Olen tavannut ihmisen joka muistaa. Eilen. Siis tapasin hänet eilen. Ja hänkin muistaa eilisen. Hän muistaa, että tapasimme eilen. Itse asiassa tapasimme jo toissa päivänä, mutta juttelimme vasta eilen. Hän sai nimen eilen. Hänen nimensä on Henry Dale, eikä minun tarvitse kertoa hänelle, että aika on pysähtynyt. Hän tietää sen sanomattakin.

Hän tietää paljon muutakin. Hän tietää, että on syksy mutta emme ole matkalla kohti talvea. Että kevättä ja kesää ei tule. Että puiden kultaiset värit ovat tulleet jäädäkseen. Hän tietää, mitä sanat tarkoittavat: että *eilen* ei tarkoita marraskuun seitsemättätoista, että *huomenna* tarkoittaa kahdeksattatoista ja että yhdeksätoista on päivä, jota emme ehkä koskaan saa nähdä. Hän tietää sen aamulla herätessään ja illalla mennessään nukkumaan.

Nyt hän tietää myös sen, ettei ole yksin, sillä tapasimme aamulla Café Möllerissä. Tapasimme koska olimme sopineet tapaamisen ja koska muistimme sopineemme sen. Kaksi ihmistä jotka muistivat. Eikä yksi joka muisti ja yksi joka unohti. Tuntuu oudolta ajatella, että ovesta astui ihminen, jonka muisti oli kunnossa.

Niin hän juuri teki: astui kahvilan ovesta. Hän saapui hie-man ennen yhdeksää, mutta minä istuin jo pöydässä. Saa-vuin puoli yhdeksän maissa, tilasin kahvin tiskiltä ja odotin ikkunapöydän vapautumista. Se vapautui kello 8.39, enkä ollut istunut pöydässä kauankaan, kun Henry D. jo nousi raput kahvilaan. Hän avasi oven, huomasi minut ja suuntasi

luokseni kasvoillaan ilme, josta näki että hän oli tunnistanut minut, hän epäröi vain sen hetken, joka minulla kesti nousta tuolilta, ja sitten seisoimme siinä vastatusten keksimättä sopivaa tervehdystä.

Henry D. otti askeleen minua kohti ja ojensi kätensä, mutta koska minä astuin samaan aikaan eteenpäin, hän vetäisikin kätensä takaisin. Käännyin aavistuksen, ja päädyimme hie-man vinoon halaukseen, minä suikkasin puolittaisen poski-suudelman ja hän taputti pari kertaa olkapäättäni, se oli kummallinen sekoitus tervehdysrituaaleja, palasia vanhoista tavoista, jotka olimme raahanneet mukamme menneisyydestä, ja lopputulos oli kuin omituinen tanssi: kömpelö ja hiukan epätasapainoinen.

Naurahdimme yhteen ääneen, varmasti horjahtelun ja outojen eleiden vuoksi, mutta myös koska olimme tottumattomia. Ilmeisesti olimme kumpikin kadottaneet taitomme tervehtiä toista ihmistä, tai pikemminkin tervehtiä ihmistä, jonka tunnistimme ja joka tunnisti myös meidät.

Siinä ei tietenkään ole mitään erikoista. Olimme vain kaksi henkilöä, jotka olivat tavanneet edellisenä päivänä ja siirtäneet toisensa kategoriasta *toinen ihminen* kategoriaan *tietty toinen ihminen* ja jotka tapasivat nyt uudelleen. Ihan yksinkertainen juttu, mutta ilmeisesti olimme niin tottuneita ihmisiin, jotka eivät uskoneet tavanneensa meitä ennen, ettemme enää muistaneet, miten tervehditään tuttua ihmistä.

Asianlaita oli kuitenkin se, että me tunsimme toisemme. Sillä me tapasimme eilen ja muistimme sen tänään, ja vaikka olen nähnyt kaikki kahvilan asiakkaat ja työntekijät ja kadulla ikkunan takana ohi kulkevat ihmiset paljon useammin kuin Henry D:n, kukaan heistä ei sanoisi, että tunsimme toisemme.

Päinvastoin he sanoisivat, etteivät ole koskaan ennen nähneet minua. Tunnistaminen on yksipuolista, tietenkin. Mutta sitten Henry D. ja minä seisoimme yhtäkkiä siinä, ja jos joku olisi kysynyt tunsimmeko toisemme, olisimme voineet sanoa että kyllä, itse asiassa tunsimme. Olimme jutelleet, tiesimme toistemme nimet, muistimme että olimme tavanneet ja saatoimme jatkaa eilen yliopistolla alkanutta keskustelua nyt istuessamme ikkunapöydässä Café Möllerissä, minne olimme kumpikin saapuneet sovittuun aikaan ja missä tervehdimme toisiamme kömpelössä tanssissa, joka nauratti meitä kumpaakin.

Henry oli varmasti yhtä ymmällään kuin minä, sillä tunnelma muuttui kepeäksi, jopa riehakkaaksi, eikä se varmaankaan johtunut pelkästään siitä, että olimme kumpikin valvoineet suurimman osan yöstä. Naurahdimme vapautuneesti, ja yhtäkkiä tilanteessa ei ollut mitään kummallista. Tarkoituksemme oli vain jatkaa jo alkanutta keskustelua.

Ajatellessani tapaamistamme minua alkaa taas hymyilyttää ja oivallan, miten kauan olen elänyt ilman tätä molemminpuolista tunnistamista, sen aiheuttamaa pikku säpsähdystä tietoisuudessa, kevyttä värinää aivoissa, kun tunnistaa ihmisen ja tunnistaminen on vastavuoroista. Sitä ei ollut tapahtunut pitkään aikaan, siksi se oli yllätys, uusi ja erikoinen tunne, joka johti meidät omituiseen tanssiin.

Olen palannut Wiesenwegin asuntoon yksin, sillä lähdimme kumpikin tahollemme, mutta olen edelleen ihmeissäni siitä, että keskellä marraskuun kahdeksattatoista on mahdollista luoda toisen ihmisen kanssa yhteinen historia, melko lyhyt historia mutta silti historia, jossa on tapaamisia, hyvästejä, jälleennäkemisiä ja sovittuja uusia tapaamisia.

Kun hilpeä ja hieman hermostunut naurumme oli hiipunut, Henry D. sanoi olleensa huolissaan. Hän oli pelännyt, että tapaamisemme katoaisi muististani yön aikana. Minä sanoin olleeni aamulla unettoman yön jälkeen melkein varma siitä että koko juttu oli pelkkää kuvitelmaa, että emme olleet tavanneet, ettei sitä ollut lainkaan tapahtunut. Mutta oli se, se oli tapahtunut, ja Henry tilasi kupin kahvia ja me söimme aamiaista, enkä vieläkään täysin ymmärrä, miten se on mahdollista, mutta yhtäkkiä istuimme puhumassa ensimmäisestä tapaamisestamme eilen, yliopistolla, hänellä oli siitä oma versionsa ja minulla omani, hän oli laskeutumassa portaita luentosalissa, minä olin poistumassa penkkiriviltä, Henry katsoi kummissaan lähestyvää naista, minä elehdin että halusin puhua hänen kanssaan, ja sitten seisoimme siinä, kummallakin oli oma katseensa, oma näkökulmansa, mutta ainekset olivat samat, sali penkkiriveineen ja uloskäynnille johtavat portaat. Muistimme kaiken ja saatoimme muistella yhdessä, sillä olimme molemmat tallentaneet tapaamisen muistiin.

Aamiaisen jälkeen menimme asunnolleni ja pyysin Henryä astumaan peremmälle, mutta en roomalaiseen sotkuuni, johon kuuluivat oven viereen kasautuneet roskapussit, puolityhjät kupit ja salaattirasiat sekä irtopapereiden ja kirjojen valtaamat lattiat, vaan siistiin keittiööni ja olohuoneeseeni, jossa oli hyllyjä, kansioita ja siistejä paperipinoja. Siinä olivat kaikki minun tutkimukseni. Oli kirjoja kreikkalaisista ja makedonialaisista, mykeneläisistä ja persialaisista, jokunen arkki muistiinpanoja heettiläisistä ja sumerilaisista ja nippu egyptiläisistä. Myös roomalaiset olivat siellä, tietenkin. Oli kirjoja frankeista ja kansioita spartalaisista ja etruskeista. Oli muistiinpanoja pohjoisista kansoista, nimilistoja germaanisista heimoista, ja pöydällä tietokoneen vieressä oli sekä Janita Wengin teos *Rome and Rye* että hänen uusin kirjansa *Noxious Pustule – The case against claviceps purpurea* samoin kuin

yleiskatsaus meriarkeologisista hylkylöydöistä, ja kaikki oli järjestyksessä, joka ei ollut kronologinen, aakkosellinen eikä maantieteellinen tai minkään muunkaan tunnetun järjestelmän mukainen, mutta se oli silti järjestys. Asunnossa saattoi kierrellä astumatta pinojen päälle, missään ei ollut satunnaisia jäänteitä kuolleiden roomalaisten ja kadonneiden kulttuurien jäljillä vietetyistä päivistä ja öistä, huoneiden läpi oli helppo kulkea, ei tarvinnut kaivaa tunnelia eikä tunkeutua metsän läpi tai raivata tietä viidakkoiveitsellä. Se oli yksinkertaisesti asunto, uteliaan ihmisen kohtalaisen siisti asunto, josta poistuimme sen jälkeen kun olimme tehneet lyhyen kierroksen, vilkaisseet mispelipuuta pihalla ja juoneet lasin vettä tiskialtaan vieressä, ja lähtiessämme jätimme laukut keittiön lattialle. Emme puhuneet asiasta. Jätimme vain laukut keittiöön, kun poistuimme asunnosta ja teimme pitkän kävelyn joenrannassa.

Siinä vaiheessa olimme jo aikoja sitten alkaneet keräillä auki historiaa. Kaivoimme muistista riveittäin marraskuun kahdeksansatoista aivan ensimmäisistä päivistä alkaen ja vielä kauempaa, elämästä ennen kahdeksattatoista, ja sitten palasimme taas takaisin marraskuun päiviin. Kävimme istumaan jokivarren kiveykselle, laivat lipuivat ohii ja me hyppelimme pitkin päiviemme rivejä kunnes jälleen kerran, tai itse asiassa useita kertoja, pääsimme äkillisen tapaamisemme yksityiskohtiin, levottomuuteen, yllätykseen ja käsittämättömään sattumaan, joka oli saattanut meidät yhteen, ja istuttuamme tarpeeksi kauan joenrannassa kävelimme kohti keskustaa ja palasimme asunnolleni, missä Henry otti laukkunsa lattialta ja sitten lähdimme kumpikin tahollemme – Henry hotelliinsa ja minä sänkyyni, missä olisin mennyt nukkumaan jos olisin pystynyt, mutta minua ei enää väsyttänyt, pikemminkin olen pirteä ja täynnä ihmetystä, sillä vaikka olenkin joskus miettinyt, voisinko vetää toisen ihmisen mukani marraskuun

kahdeksanteentoista, en ole kyennyt kuvittelemaan, että saataisiin tavata ihmisen joka kiertää jo samassa aikasilmukassa kuin minä.

Roomalaiset johdattivat minut Henry D:n jäljille. Tai ei minua oikeastaan johdatettu Henry D:n jäljille, hän vain ilmaantui paikalle. Olisin ehkä saattanut tavata hänet jo aiemmin, sillä olen melko varma, että näin hänet Heinrich-Heine-Universitätin ruokalassa yhdellä ensimmäisistä käynneistäni. Jos olisin ollut tarkkaavainen, jos olisin etsinyt eroavaisuuksia, olisin ehkä tavannut hänet aiemmin. Mutta minä en etsinyt eroavaisuuksia, minä etsin roomalaisia. Ja silloin kun en etsinyt roomalaisia, etsin kreikkalaisia ja etruskeja, sumerilaisia ja mykeneläisiä, germaaneja ja frankkeja. Ja muuta sellaista. En etsinyt miestä jolla on laukku.

Myöskään Henry D. ei etsinyt ketään. Hän oli mennyt luentosaliin ja käynyt istumaan. Toissa päivänä. Tai siis, ainahan sitä vähän etsii, hän sanoi. Hän oli ollut yliopistolla ja nähnyt luentosalin ovella ilmoituksen luennosta. Hän oli astunut sisään ja valinnut paikan yläriveiltä.

Kun nousin luentosalin portaat ja menin istumaan samalle penkkiriville kuin Henry D., tulin luennolle toistamiseen. Olin osallistunut luennolle jo käydessäni yliopistolla ensimmäisiä kertoja. Silloin olin vaeltanut käytävillä päämäärättömästi ruokalan suuntaan. Sitten olin nähnyt ilmoituksen, muistutuksen luennosta marraskuun kahdeksantenatoista: *Heute*, ilmoituksessa luki suurin punaisin kirjaimin, ja lisäksi jotain Rooman valtakunnan kaupankäynnistä ja toimitusvarmuudesta. Luento ilmeisesti kuului pitkin syksyä jatkuvaan luentosarjaan, jonkinlaiseen poikkitieteelliseen yhteistyöhön, jossa käsiteltiin monimutkaisia yhteiskuntia antiikista nykyaikaan.

Luento oli alkamassa piakkoin, joten istuttuani hetken ruokalassa lähdin hieman epäröiden kohti luentosalia, jonka löysin vaikeuksitta. Muistan että tunsin olevani huonosti valmistautunut, ja olinkin vähällä kääntyä takaisin, kun nyökkäsin harvoille jo saapuneille kuulijoille samalla kun pujottelin kolmannelle riville. Juuri ennen kuin luento alkoi, saliin pelmahti iso joukko opiskelijoita. Ensimmäiset tuolirivit täyttyivät yhtäkkiä ihmisistä, jotka tunsivat toisensa ja juttelivat ristiin rastiin, ja minä koin olevani tiellä, tunkeilija.

Luento käsitteli erityisesti sitä logistista koneistoa, jonka oli oltava kunnossa, kun haluttiin varmistaa roomalaista yhteiskuntaa käynnissä pitävien tavaroiden ja resurssien jatkuva virta. Erityisesti käsiteltiin valtavan viljamäärän maahan-tuontia, kuljettamista ja säilyttämistä. Saksankielisen luennon kuluessa kävi selväksi, ettei kielitaitoni ollut ihan niin hyvä kuin olin toivonut, sillä vaikka käytin saksaa arjessa melko lailla jouhevasti, monet yksityiskohdat ja ammattitermit menivät minulta ohi. Kiinnostukseni oli kuitenkin herännyt, ja luentosalista poistuessani tiesin, että palaisin vielä takaisin.

Kuten sitten tein toissa päivänä, viime hetkellä ennen kuin luento alkoi. Tällä kertaa tunsin olevani tukevammalla pohjalla. Olin tällä välin oppinut paitsi tuntemaan roomalaiset paremmin myös liikkumaan luontevasti opiskelijoiden joukossa, ja olin useita kertoja pujahtanut kuuntelemaan eri alojen opetusta. Sekä saksan kielen taitoni että maailmani olivat kasvaneet, ja vähitellen varovainen innokkuuteni avasi oven toisensa jälkeen luokkahuoneisiin ja luentosaleihin, joissa menin yleensä istumaan taustalle, ja opetukseen, joka oli syystä tai toisesta herättänyt mielenkiintoni, sekä tietenkin roomalaisten maailmaan, oviin, jotka johtivat sisään tai ulos.

Tunsin olevani hyvin valmistautunut. Olin löytänyt videotallenteita sarjan ensimmäisistä luennoista ja ottanut haltuun osan ympärilläni viuhuvista ammatit termeistä. Olin hakenut kirjastosta kirjoja Rooman valtakunnan resursseista ja niiden puutteesta: vedenkulutuksesta, kaivostoiminnasta ja elintarviketuonnista. Olin lukenut artikkeleita sekä viljakaupasta että valtaviin viljavarastoihin liittyvistä operaatioista, ja olin viimeinkin saanut luettua Janita Wengin teoksen *Rome and Rye*, jossa hän esitti väitteen, että Rooman laajeneminen oli pysähtynyt, koska pohjoisessa ei ollut vehnää. Illasta toiseen olin istunut nojatuolissani lukemassa hänen pitkiä ja seikka-peräisiä selontekojaan. Luin viljan säännöstelystä ja toimitusten ratkaisevasta merkityksestä, huolesta joka heräsi heti kun toimitukset alkoivat pettää sekä vehnäleivästä identiteettiä määrittävänä tekijänä, kuten Weng asian ilmaisi. Hänen mielestään roomalaisten koko minäkäsitys oli yhteydessä viljahuoltoon, sillä jo varhaisessa vaiheessa ajateltiin, että vehnä erottaa ihmiset eläimistä, roomalaiset barbaareista. Kertomus vehnästä oli muuttunut kertomukseksi yhden kansakunnan paremmuudesta, Weng väitti. Plautus pilkkasi primitiivisiä kansoja, jotka tarjosivat vieraille rikkaruohoa kuin nämä olisivat härkiä. Weng siteerasi Pliniusta ja Galenosta. Hän kuvaili miten roomalaiset inhosivat mustaa leipää, jota syötiin Traakian ja Makedonian viileillä seuduilla ja jota ei voinut pitää ihmisravintona. Hän kuvaili rukiin huonoutta, sillä yhdestä asiasta kaikki roomalaiset saattoivat näemmä olla yksimielisiä, viidensadan vuoden yksimielisyys: ilman vehnää roomalaiset vajoaisivat takaisin alkukantaisiin muotoihin, barbaarisiin aallonpohjiin. Ainoastaan vehnänsyöjät olivat sivistyneitä ihmisiä. Sitä keisaria tai *praefectus annonae*, joka ei pystynyt hankkimaan kansalleen vehnää, saattoi tuskin kutsua roomalaiseksi, ja oli päivänselvää, että rukiin kaltaiset viljat oli tarkoitettu vain barbaareille ja eläimille.

Itse asiassa barbaarit olivat vähitellen alkaneet kiinnostaa minua enemmän kuin roomalaiset. Kaikki ne, jotka olivat toimittaneet rakennuskiviä roomalaisten maailmaan, kadonneet kansat, joita roomalaiset tuskin tunsivat, ja sitten kaikki ne, jotka tulivat jälkeensä ja pian valtasivat roomalaisten alueet, lukuisat heimot ja ihmisryhmät, joiden nimiä en ollut koskaan kuullutkaan. Tutkimusretkeni roomalaisten maailmaan olivat vieneet minua samanaikaisesti moneen suuntaan, lukuisten maiden, valtakuntien ja kulttuurien muodostamaan punokseen. Oma pysähtymiseni tai Rooman valtakunnan rajat eivät enää askarruttaneet minua, eivät ainakaan yhtä paljon kuin ennen. Pikemminkin ajattelin kaikkia eri valtakuntia, jotka olivat olleet olemassa, koko ajan vuorovaikutuksessa keskenään, välillä oli ollut sotia ja selkkauksia, välillä hidasta muutosta.

Ehkä juuri siksi palasin toissa päivänä jälleen kerran yliopistolle. Koska halusin tietää enemmän. Joka suuntaan laajenevasta tiheästä verkostosta. Ja ehkä siitä kontrastista, jonka tämä jatkuva vuorovaikutus ympäristön kanssa muodosti roomalaisten lukuisille säiliöille. Joka tapauksessa lähdin jälleen kerran raitiovaunulla yliopistolle, olin hieman myöhässä ja kiiruhdin poikki aukion, jonka matalilla muureilla istuskeli siellä täällä ihmisiä, oikaisin yhden rakennuksen läpi ja menin sisään sivuovesta lähellä luentosalia, missä luento pidettäisiin. Nuorten opiskelijoiden lauma oli jo pyrkähtänyt paikalle, he juttelivat ja liikehtivät levottomasti eturiveillä, ja minä kapusin portaita ja kävin istumaan ylemmäs, missä oli hieman enemmän ilmaa. Keskenmällä penkkiriviä istui kolme tai neljä muuta kuulijaa. Yksi heistä oli Henry Dale – tai siis mies, joka osoittautui Henry Daleksi.

Ensin en kiinnittänyt mieheen huomiota. Valitsin paikan parin istuimen päästä käytävältä ja panin hänet merkille vain

koska hän lähti luentosalista tauolla, juuri ennen kysymysten vuoroa. Hän oli kai istunut suunnilleen rivin keskellä, ja tauolla hän nousi seisomaan, nosti laukun olalle ja teki lähtöä. Huomasin että parin paikan päässä istuva kuuliija nousi seisomaan päästääkseen hänet ohi, joten minäkin nousin istuimeltani, joka kääntyi pystyyn takanani, ja astuin taaksepäin tehdäkseni tilaa.

Mies vaikutti kärsimättömältä mutta samaan aikaan kummallisen anteeksipyytelevältä, ja yhtäkkiä hänen hieman kömpelö olemuksensa pisti silmään, kun hän laskeutui portaita hiukset poninhännällä, iso laukku olalla ja takki käsi-varrella. Hän oli jonkin verran vanhempi kuin opiskelijat, joiden kanssa olin istunut alempana luentosalissa, ja ajattelin että hän oli varmasti opettaja tai ehkä varttuneempi opiskelija. Jostain syystä koin että hän oli eri tahdissa kuin muut, ei paljon, mutta sen verran että kiinnitin häneen huomiota, kun hän laskeutui nopeasti portaita kohti ovea.

Minusta tuntui että olin nähnyt hänet ennenkin, mutta siinä ei ole mitään epätavallista. Minä näen samat ihmiset yhä uudelleen ja uudelleen, ja olen usein huomannut tervehtiväni heitä kuin tuttuja vaikka hyvin tiedän, että he eivät tunnista minua. Tavallisesti tietenkin näen ihmiset aina samaan aikaan tai samassa paikassa, mutta joskus he ilmaantuvat uusiin yhteyksiin: aamupäivällä marketin kassan takana istuva myyjä kävelee kolmen aikaan vastaan kadulla, tai ravintolassa näkemäni asiakas seisoo yhtäkkiä edessäni jossain kaupassa, ja nyt minusta yhtäkkiä tuntui, että olin nähnyt ohitseni kulkevan miehen ennenkin. Muistin hänen laukunsa ja ajattelin että olin nähnyt hänet ruokalassa, mutta jokin oli toisin. Ehkä hänellä oli ollut erilaiset vaatteet, ehkä hänellä oli ollut erilaiset hiukset, en ollut varma. Kiinnitin huomiota hänen paitansa väriin, se oli hieman pölyisen vih-

reä. Pidin väristä, mutta se oli epätavallinen. Joka tapauksessa se pisti silmään.

Aluksi en ihmetellyt koko asiaa. Hän oli vain mies, jolla oli vihreä paita ja laukku olalla. Olin saattanut nähdä hänet ennenkin, mutta en minä kauheasti ajattele sen enempää matkan varrella näkemiäni miehiä kuin heidän vaatteitaankaan, en enää, en nyt syyspäivissäni, paitsi tietenkin jos on kyse jalkapallofaneista tai pyöräilevistä varkaista.

Kun vihreäpaitainen mies oli päässyt ohitseni ja lähtenyt laskeutumaan portaita kohti ovea, ensimmäiseen kysymykseen oli jo vastattu. Minäkin olin valmistellut kysymyksen, se liittyi Janita Wengin teorioihin ja siihen, oliko muilla viljoilla, esimerkiksi rukiilla, ollut merkitystä elintarvikehuollossa, mutta keskittymiskyyni oli yhtäkkiä herpaantunut enkä kysynytkään mitään.

En tiedä, oliko minua jäänyt kaiheartamaan esittämättä jäänyt kysymys vai se, että olin sittenkin käsittänyt jonkin olevan pielessä, joka tapauksessa lähdin eilen jälleen kerran raitiovaunulla yliopistolle, menin kuuntelemaan samaa luentoa ja istuuduin luentosalissa samalle paikalle. Saapuessani totesin, että keskemältä riviä puuttui yksi kuulija, enkä nähnyt vihreäpaitaista miestä vaikka käännysin pari kertaa vaivihkaa etsimään häntä samalla kun yritin keskittyä roomalaisten viljakauppaan. Luennoitsija käsitteli viljan lastaamisen ja purkamisen tekniikoita, viljan säilyvyyttä, varastoinnin ongelmia, viljamäärien mittaamistapoja, maksuvälineitä ja viljan kuljettamista maitse tai vesitse sekä vertasi kuljetustapoja siihen, miten oli kuljetettu muita tuotteita, raaka-aineita ja materiaaleja: suolaa, tinaa ja sementtiä, öljyä ja kalakastikkeita, kaikkia Rooman valtakunnan välttämättömyksiä.

Puuttuva kuulija ei kuitenkaan ilmaantunut paikalle. Tai tarkemmin sanottuna hän saapui tauolla, varsinaisen luennon päätyttyä, ja meni istumaan kaksi riviä minun yläpuolelleni. Näin kun hän nousi portaat yläriveille, ja hetkeä myöhemmin ilmoitettiin mahdollisuudesta esittää kysymyksiä. Juuri saapuneella kuulijalla oli nyt sininen paita, mutta olin varma että mies oli sama. Hänellä oli edelleen takki käsivarrella ja laukku olalla, ja hän ehti paikalleen ennen ensimmäistä kysymystä.

Olin jälleen valmistautunut esittämään kysymyksen. Tällä kertaa olin kirjoittanut sen muistiin. Halusin kysyä oliko totta, että vaikka roomalaisilla oli ollut vaikeuksia hankkia viljaa sekä Rooman asukkaille että legioonille ympäri provinsseja, he eivät olleet missään vaiheessa syöneet eivätkä tuoneet maahan ruista, ja oliko se tosiasia, että Germanian rajan pohjoispuolella saatiin vain pieniä vehnäsatoja, vaikuttanut osaltaan tai jopa ratkaisevasti siihen, että Rooman laajentuminen pohjoiseen oli pysähtynyt.

Olin tietenkin jo ymmärtänyt, että jokin oli pahasti pielessä. Sen lisäksi että minä olin koko yleisössä ehkä ainoa, joka oli kiinnostunut roomalaisten suhteesta rukiiseen, outoa oli myös se – ja varsinkin se – että portaita nousseella miehellä oli väärän värinen paita. Marraskuun kahdeksastoista ei nimittäin vaihda paitaa. Marraskuun kahdeksastoista toistuu, eivätkä marraskuun kahdeksannentoista matkustajat käytä kahta eri paitaa samaan aikaan päivästä. Marraskuun kahdeksannessatoista ihmisillä on kaavat, ja niin kauan kuin heitä ei vedä pois määrättyiltä reiteiltään, he pysyttelevät aloillaan. He eivät yhtenä päivänä laskeudu portaita ja seuraavana nouse portaita.

Kun vihreäpaitainen mies nousi portaita nyt siniseen paitaan pukeutuneena, minä aloin ymmärtää että en tainnut olla ainoa, joka oli joutunut nurinkurisesti marraskuun kahdeksanteentoista. Totta kai saattoi olla muitakin selityksiä, ja ehdin pohdita niistä paria, mutta tiesin sen kyllä: kaava oli rikkoutunut, ja ainoa järkevä selitys oli se, että tuo mies, joka kävi nyt istumaan luentosalin yläriveille, oli jäänyt ajan vangiksi.

En tietenkään koskaan saanut esitettyä valmistelevaani kysymystä, sillä en pystynyt ajattelemaan mitään muuta kuin kaksi riviä taempana istuvaa kuulijaa. Tunsin että mies tarkasteli minua aina välillä. En ollut pukeutunut toisin kuin edellisenä päivänä, ja olin varma että istuin samalla paikalla, joten en tiennyt miksi hän oli kiinnittänyt minuun huomiota. Ehkä olin tuijottanut vähän liikaa kun hän nousi portaita, ehkä hän oli aistinut, miten paljon huomiota yhtäkkiä kohdistin häneen.

Toisaalta ajattelin myös, että mies tiesi jo että olin eri ajassa. Joka tapauksessa olin ymmärtänyt, mikä hänessä oli pielessä, ja se karmi minua. Ihan kuin kävelisi keskellä yötä alasti autiolla kadulla ja yhtäkkiä vastaan tulisi toinen ihminen, joka kävelee keskellä yötä alasti autiolla kadulla. Siltä se tuntui. Alastomalta. Paljastumiselta.

Viimeisen kysymyksen jälkeen aloin keräillä muistiinpanojani ja pakata laukkuani valmiina kiiruhtamaan ulos. Sinipaitainen oli kuunnellut kysymyksiä kaikessa rauhassa, edelleen takki käsivarrella, mutta nyt hän nousi seisomaan. Minä seurasin esimerkkiä ja ehdin portaisiin juuri kun mies pääsi minun tuolirivini kohdalle, ja silloin rykäisin ja sanoin, että minulla oli hänelle kysymys.

Mies nyökkäsi. Ujuttauduin pois istuinriviltä laukkuni kanssa, ja laskeuduimme portaat yhdessä. Matkalla kysyin hieman epävarmalla äänellä – en tiedä hermostuttiko minua puutteellinen saksan kielen taitoni vai epätavallinen tilanne, luultavasti molemmat – oliko hänkin toisto. *Ein Wiederholung*, minä sanoin ja ajattelin heti perään, että olisi kai pitänyt sanoa *Eine Wiederholung*. Korostukseni, kielioppivirheeni ja oudon kysymykseni yhdistelmä sai sanani kalskahtamaan kummallisilta. Mies nyökkäsi mutta tuli sitten toisiin aatoksiin ja osoitti ympäri luentosalia. Oikeastaan toistoa on kaikki tämä, hän sanoi. Nyökkäsin ja sanoin, että se oli täsmällisemmin ilmaistu, ja nyt olin varma, että hänkin oli juuttunut marraskuun kahdeksanteentoista.

Mies ehdotti että menisimme kahville. Suuntasimme ruokalaan, mutta se oli niin täynnä että oli vaikea löytää vapaata pöytää missä jutella häiriintymättä. Niinpä mies ehdotti että hakisimme kahvia käytävän automaatista. Matkalla hän avasi laukkunsa ja otti sieltä lompakon, ja silloin näin vilauksen jotain vihreää, se oli varmasti hänen vihreä paitansa, ennen kuin hän sulki laukun ja kysyi, millaista kahvia halusin.

Sillä välin kun mies haki kahvia, minä menin nurkkaukseen sijoitettujen pöytien luo. Siellä ei ollut juuri ketään, joten jätin laukkuni pöytään ja palasin auttamaan, sillä miehellä oli vaikeuksia kantaa kahvimukeja. Iso laukku uhkasi horjuttaa hänen tasapainoaan, ja kiiruhdin ottamaan toisen pahvimukin helpottaakseni hänen kulkuaan. Kun kävimme istumaan, minulle tuli mieleen ettemme olleet esittäytyneet. Kerroin olevani Tara Selter. Miehen nimi oli Henry Dale.

Hän kertoi että oli aikoinaan, siis ennen kuin aika meni rikki, tarkemmin sanottuna marraskuun kuudentenatoista päi-

vänä, tullut Düsseldorfin osallistuakseen yliopistolla pidettävään konferenssiin. Hän oli oikeastaan norjalainen, mutta hän oli opiskellut Freiburgissa ja Düsseldorfissa. Kauan sitten, hän sanoi. Hän oli sosiologi. Tavallisesti hän asui Oslossa. Nyt hän oleskeli enimmäkseen Saksassa. Tai Yhdysvalloissa, mutta se oli pitkä tarina, hän sanoi.

Kerroin että olin opiskellut antropologiaa. Nyt olin kirja-kauppias, tai tarkemmin sanottuna tällä hetkellä en ollut kirjakauppias. Tällä hetkellä en ollut mitään. Olin kiinnostunut Rooman valtakunnasta. Valtakunnan rajoista. Tai olin ollut vielä äskettäin. Nyt tuntui että rajat olivat alkaneet mennä rikki. Horisonttini oli laajentunut.

Mutta muuten en ollut mitään. Elin marraskuun päivässä. Toistossa. Olin yrittänyt saada ajan kulumaan. Nyt se oli kuitenkin pysähtynyt. Marraskuun kahdeksastoista oli säiliö, tai niin minä sen koin. Olin yrittänyt ymmärtää, miksi olin täällä. Ja tehdä mahdollisimman vähän vahinkoa. Olin vankina kulmaisessa häkissä, sanoin ja rupesin selittämään mitä tarkoitin. Tai ehkä olin hirviö. Joka tuhosi maailmaansa. Peto marraskuun kahdeksannestoista. Kuulin että selityksestäni puuttui jotain. Katsoin Henryä. Hän ei sanonut mitään. Mutta niin on hänkin, ajattelin sitten, nyt meitä on kaksi.

Kysyin milloin hän oli tajunnut, ettei ollut ainoa joka oli jäänyt marraskuun kahdeksannentoista vangiksi. Henry vastasi että vasta äsken kun minä kysyin, oliko hänkin toisto. Mutta hän oli ajatellut, että jokin oli vialla. Siksi hän oli palannut. Kulkiessaan ohitseni penkkirivillä matkalla ulos luentosalista hän oli ajatellut, että minussa oli jotain outoa.

Kun kahvit oli juotu, istuimme jonkin aikaa tyhjiä mukeja pidellen oudossa tilanteessa. Hetken ajattelin että olin säi-

käyttänyt Henryn kummallisilla huomautuksillani, mutta kun hieman epäroiden ehdotin, että voisimme lähteä kohti keskustaa ja ehkä mennä jonnekin syömään, hän nyökkäsi ja nousi seisomaan.

Hän nosti laukun olalle ja vei kahvimukit roskakoriin, ja minä otin laukkuni lattialta. Sitten lähdimme yliopistolta. Kaksi matkailijaa ja heidän laukkunsa, jotka olivat tilanteeseen hieman liian isot.

Pari tuntia myöhemmin lähdin kotiin sekavissa ja epätodellisissa tunnelmissa. Sillä oikeastaan oli kai mahdotonta, että kaksi ihmistä jäisi täysin toisistaan riippumatta saman marraskuun kahdeksannentoista päivän vangiksi. Ja jos se ei ollut mahdotonta, oli kuitenkin hyvin epätodennäköistä, että juuri ne kaksi ihmistä tapaisivat.

Tämä aamuna tapasimme siis Café Möllerissä. Olimme kumpikin pelänneet, että muisto tapaamisestamme katoaisi toisen tietoisuudesta yön aikana, mutta se oli pysynyt. Kahdessa tietoisuudessa, ei vain yhdessä.

En ollut saanut nukuttua juuri lainkaan. Henry oli nukkunut pari tuntia, mutta kun hän heräsi, hän muisti heti kaiken. Hän muisti, että olimme tavanneet. Että olimme juoneet kahvia. Hän muisti, että olimme kävelleet keskustaan ja vaihtaneet muutaman sanan mutta olleet enimmäkseen vaiti, mikä osoitti että kumpikin tarvitsi aikaa sulatella tapahtunutta. Hän muisti, että olimme syöneet japanilaisessa ravintolassa. Hän muisti, mistä olimme puhuneet.

Kirjoitan sen vielä uudelleen: olen tavannut ihmisen joka muistaa. Lause on surissut päässäni aamusta lähtien, ja nyt kirjoitan sen tietokoneelle asiakirjaan, jonka kohta tulos-

tan. Paperille, muistavalle materiaalille: se oli eiliseen saakka ainoa paikka, jonka saatoin odottaa muistavan edes jotain, ainoa todistajani, uskottuni.

Nyt meitä on kuitenkin kaksi. Kaksi samanlaista: me muistamme, me olemme jääneet marraskuun kahdeksannentoista vangeiksi emmekä ole enää yksin.

#1148

Tuntuu kuin ääneni olisi ollut horroksessa. Se ei kestä tällaista pitkää puhetulvaa. Minulle on valjennut, miten vähän olen keskustellut ympärilläni olevien ihmisten kanssa sen jälkeen kun vietin joulua perheeni luona. Ja miten lyhyesti. Lyhyesti ja ystävällisesti. Ja lainkaan väsymättä.

Mutta nyt Henry D. ja minä olemme puhuneet puhumistamme. Äänet käheytyvät, äänihuulet rasittuvat, pidämme taukoa, lähdemme kumpikin tahollemme, ja kun tapaamme taas, keskustelu voi jatkua. Toistaminen ei ole tarpeen, sillä kumpikaan ei unohda kaikkea yön aikana. Tuntuu oudolta tavata ihminen joka muistaa. Kaikkien niiden päivien jälkeen, jolloin minä olin ainoa joka muisti päivät. 1143 päivänä kaikki muut ovat unohtaneet kaiken.

Tai 1144 päivänä. Olemme verranneet laskujamme. Meillä on eri määrä päiviä. Henryllä on yksi päivä enemmän kuin minulla. Hänen mielestään me tapasimme, joimme kahvia, kävelimme keskusta ja hyvästelimme japanilaisen ravintolan edessä päivänä #1144. Minun mielestäni päivä #1144 oli se päivä, jolloin tapasimme Café Möllerissä ja tervehdimme toisiamme kummallisessa tanssissa. Olen laskenut vihkoon merkitsemäni päivät monta kertaa. Henry on laskenut omat

Tara Selter on yhä jumissa marraskuun 18. päivässä, joka on toistanut itseään jo yli kolme vuotta normaalin ajankulun mukaan mitattuna. Tara on yrittänyt tuloksetta palata takaisin normaaliin aikaan. Hän on yrittänyt tuoda vuoden-ajat takaisin elämäänsä matkustamalla pohjoiseen ja etelään. Nyt hän kuitenkin tietää, ettei ole ainoa samaan päivään haaksirikkoutunut. Mitä tapahtuu, kun hänen elämäänsä alkaa ilmestyä yhä uusia ihmisiä, jotka elävät myös ikuisessa marraskuussa?

Solvej Ballen *Tilavuuden laskemisesta* -septologia on ollut valtaisa arvostelumenestys ympäri maailman. Balle kirjoittaa nerokasta, kirkasta proosaa, joka imaisee mukaansa ja esittää isoja kysymyksiä ajan ja ihmisyyden luonteesta. Sarja kolme ensimmäistä osaa palkittiin Pohjoismaiden neuvoston kirjallisuuspalkinnolla vuonna 2022.

KL 84.2 ISBN 978-952-352-245-9
Kansi: Anna-Mari Tenhunen